

Te Pipiwharaura, He Kupu Whakamarama.

NAMA 100.

GISBORNE.

HURAE 1906.

TURE MURU WHENUA.

I TE Turei te 8 o nga ra o Mei i te Whare o Raro o te Paremete o Ingarangi, ka patai a Mr. Ashley (he iramutu no Rore Shaftesbury) ki te Pirimia mehemea kua mohio ia ki te Ture Whakanohonoho Whenua Maori i paahitia e te Kawanatanga o Niu Tirenī i te tau 1905, a mehemea e whai kupu ana ia ki te kingi kia whakakorea taua ture i te mea e takahi ana i te Tiriti o Waitangi, i hanga nei ki waenganui o te Karauna me nga rangatira Maori o Niu Tirenī. Ko te whakahoki a Mr. Churchill ko tenei: Kua ata tirotohia e te Hekeretari o nga Koroni taua ture, a kitea ana e ia kahore he take e tohutohungia ai te kingi kia whakakorea taua ture. Ki tana whakaaro kahore i te takahi i te Tiriti o Waitangi. I whakaetia taua ture e te Whare o Raro o Niu Tirenī, tokowha nei o nga mema he Maori. I te korerotanga tuatoru o taua pire kotahi ano te mema Maori i whai kupu, a, i tau-toko ia i taua pire. I patai ano a Mr. Ashley mehemea kahore i tukua te mana o nga whenua Maori ki te Karauna e te Ture o te tau 1852 i whakaetia ai he mana motuhake ki Niu Tirenī. Ka mea a Mr. Churchill heoi ano tana whakahoki, kahore rawa nga Maori i te kino ki te ture o te tau 1905. I taotokona e nga mema Maori o te Whare o Raro taua pire a ko te mea o ratou i whai kupu i mea ko tana whakahe rawa mo taua Pire he kore kaore i kaha rawa." Kei te whakaae ranei nga tangata matau o tana o te Maori ki tenei ture kua huaina nei e te Maori ko te Ture

Muru? Kahore ranei he wahi he o tenei ture, he wahi e takahi ana i te Tiriti o Waitangi? Ko ta matou whakahoki ki ta matou patai ano, ae kei te whakaae ratou kahore he he inahoki i kore ai e whaikupu, he whakaae hoki te nohōpuku. I runga i te nohōpaku o te Maori o te kore e amuamu ka mea te Kawanatanga o Ingarangi kei te paingia tenei ture kua iriiria nei e taua he Ture Muru. E kore te Kawanatanga o Ingarangi, e kore a kingi Eruera e hamumu te reo ki te kore hoki te iwi Maori e hamumu te reo; kei te kiia te whakaetanga a o tatou mema he whakaetanga na te iwi Maori katoa. Ko te take i pooti ai o tatou mema mo tenei Ture he wehi no ratou i a Te Hetana, ehara i te mea he tino mohio no ratou hei ora mo te Maori tenei ture. Kua mate a Te Hetana ka ora nei ko Timi Kara, otira e kore a Timi e kaha ki te tu ki te mano o te pakeha e tangi whenua nei. Ki te whakatete a Timi ki te pakeha e hinga ia, a i enei ra, kua puta noa te kupu a te pakeha kia turakina a Timi kia whakaturia ko Pereiha hei Minita Maori. I tae nga tangata no ratou nei a Waimarama Poraka ki Poneke ki te korerō ki te Pirimia (Hooro-Tione) ki a Timi Kara, me te Minita mo nga whenua, he whakahe i te pitihana kia tangohia e te Kawanatanga a Waimarama. Ko te hiahia o nga Maori he mahi kia 7000 eka, kia 22,000 eka me riihi. Ko te whakahoki a te Pirimia, ka tangohia e te Karauna i runga i te hoko nga wahi kaore e taea e nga Maori te mahi i te mea ka nui te hiahia o te pakeha ki te whenua. Ka marama i enei kupu

ma te noho tonu o te Maori i runga i te whenua e kore ai e tangohia, ko nga whenua e rihihi ana e ahei te Kawanatanga ki te tango,—ko tenei ta te Kawanatanga whakamaoritanga i tenei kupu i te "toenga." E te iwi, ka mate taua; kaati te whakamanawa ki te Kawanatanga, ki te Paremete hoki.

E te iwi e pehea ana o koutou whakaaro ki ta matou tono kia tukua he pitihana ki Ingarangi; heoi ano hoki te huarahi e matauria ai to tatou kore e whakaac ki tenei Ture? Kei te ngawari te atu o te tima i enei ra. £12 ano mo te tangata kotahi. Ki ta matou nei whakaaro ake e takahi ana tenei Ture i te 2 o nga rarangi o te Tiriti o Waitangi, ara, te tango o te Kawanatanga i nga whenua Maori i runga i te hoko i te rihihi ranei i te mea kahore i pai nga tangata no ratou te whenua. Kua tuhia e matou te Tiriti o Waitangi he wahi ke hei titiro ma taton. E te iwi, kua e taumaha, kua e auto, kei te tangi whenua te pakeha, a e kore e hapa te whakamana o ta ratou tangi e o ratou mema huhua, hamama hoki te reo kia rangirua ai te tangi, no te mea e kiia te noho-puku he whakaac.

MO TE HANGA RIHIHI.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUROA.

EHOA me tuku kia haria e Te Pipi nga kupu e whai ake nei. Ka maha nga tau kua huri ake nei e koreo ana i oku mahara ki oku iwi Maori mo nga ritenga ahu whenua i whakamatau ai abau me nga ritenga kawenata rihihi whenua ki te pakeha heoi kaore ano au kia kite i tetahi Maori kia hibiko ki te ahu whenua. Koia tenei taku kawenata rihihi i oku paku whenua (1) ko nga tau o te rihihi (2) ko nga utu mo te reti i te ono marama o ia tau o ia tau hemea ata tautohe e au ki te pakeha e hiahia ana ki toku whenua i runga i taku titiro kia hia nga hipi e ora i te eka kotahi. Ki te kore te reti e puta i roto i nga ra e 30 ka koe e mara te rihihi. Mate Kai-tango rihihi e utu nga whakapainga katoa. Ma te Kai-tango rihihi hanga nga taiepa rohe me nga roherohe katoa o te whenua. Ma te Kai-tango rihihi e hanga nga whare, me totara nga pou me kobatu ranei me peita te whare i te otinga o te mahi kia toru parunga peita me peita i ia whitu tau me te tau mutunga hoki ara nga whare katoa

i whakaturia e te kaitango rihihi ki runga i taku whenua. (7) Me tiri ki nga tino purapura kakeputu raikaraihe Ingarahi me te nana ki te koroa. (8) Kote wai tinginga hipi kauaka e tukua kia maringi ki roto i nga awa. (9) Ma te kai tango rihihi e utu nga reti me nga taake whenua katoa me era atu taake. (10) Kau aka te kai tango rihihi e hoko atu ki tetahi tangata i nga rakau o runga o te whenua engari me whakaac te kai tuku rihihi. (11) Me whakapai katoa nga taiepa nga whare i te tau mutunga o te rihihi me tiri hoki ki te karaihe o nga ahuia i runga ake nei nga wahi o te whenua i pukaria i paraatia ranei i te tau mutunga o te rihihi, me pukari e te Kai-tango rihihi nga taru kikino i nga raumati katoa, ki te kore ka mana kore te rihihi ma te Kai-tuku rihihi e whakaac te whakawhitinga o te rihihi ki tetahi atu ka tika ki te kore heoi kaore etiro. Ko toku whakaaro kua tino whakapono ki te mangere o te iwi Maori ki te ahuhenua ki te rapu i nga e pai ai tona tinana me tona ahua, tona whare, me tona moenga. He nui nga hapu nga tangata whiwhi whenua i korero mangai ai abau i oku mahara, heoi kahore i rite, engari ki te haere atu te Pakeha here tonu te ae mai o te Maori ki te atu a te Pakeha i ki atu ai, tetahi ki te whakawehiwehia e te Pakeha mataka kau noa iho, ae kauatu. Ehara i te mea na te Waipiro na te purei hoio ranei, engari na te kore e whakarongo ki nga ture e mahia nei, na te kore e ata whakaaro ka whakamatau kia kitea te kino ka ki ai he kino. Ka nui toku koa i te kitinga iho i te pepa e whakaatu ana i te 60,000 eka o te whenua o Ngatiporou kua nohoia e te 6,000 hipi, e kore e taea te koreo he iwi tena kahore ona whenua i rekaina e te Pakeha i te tau 1847 tae noa ki te tau 1849 na konei i toe ai ona whenua pera me etahi o nga iwi o te Taibauuru nei, otia ko ahau ko Ngatiapa, tuatahi tonu o te Makarini reka rawa ki ona kanohi me tona ngakau; no reira i te tau 1849 rokohanga mai e mamae ana te ngakau o te iwi mo ona putunga e era atu iwi o te motu me ona kohuritunga, tawarenga e era atu iwi heoi no te whakaaritanga mai a te Makarini i te toki me te parabaraha me te putoroumu, mohio tonu atu ma era ka ea ona mate heoi ano ka tukua o matou nei whenua i te tau 1849 koia ka noho kore whenua na iho matou nei, wahi iti noa iho i rahuitia, engari tera e pohehe nga iwi o te Motu nei na te rau eka na te mano eka ranei i abaua vangatira ai te tane te wahine o tenei iwi kao engari na te ahuhenua i te eka kotahi nei, na te momo ka rua. Ka nui te koa o nga Maori mo te puaretanga o te hoko whenua ki te Kawanatanga.

na ERUERA TE KAHU.

FRANK T. BULLEN.

NGA RUANUKU O TE MOANA.

HE reo Kariki pea te ahua o enei kupu ki te Maori—Frank Bullen—ki te pakeha ia e rite ana tenei ingoa ki tetahi hoa tawhito he maha nei o raua kitekitianga i mua atu o raua kororerotanga o raua ringaringa-tanga. I penei te ahua o Frank T. Bullen (Paraki Purene) i tona taenga mai kia kite i a matou o te Kareti nei i te 19 o nga ra o Hune. I tau te honore nui ki a matou a i hari o matou ngakau i te taenga mai o tenei tangata rongu nui kia kite i a matou. Ahakoa ko tona mata i tauhou ki a matou, ko ia ake ia he hoa tawhito no etahi o matou i te mea kua koreretia e matou etahi o ana pukapuka i mua atu. Na tenei tangata i tubitubi etahi pukapuka pai nga korero mo nga hanga o te moana, a na enei pukapuka ka rangona tona reo e te ao katoa. He kupu tenei na matou ki nga taitamariki katoa he mohio nei ki te reo Ingarihi, kia whai ratou ki te korero i nga pukapuka a Purene, ara, i te "Cruise of the Cachalot" (Nga rerenga o te Cachalot), "With Christ at Sea" (Ko te Karaiti te Hoa i te Moana), "The Log of a Sea Waif" (Te Pukapuka Whakamahara a te Pani o te Moana), me etahi atu. He pukapuka tino pai enei; kua e whakapekea te hinengaro ki nga korero kohuru, tahae, o nga pukapuka weriweri a te pakeha.

Me whakarapopoto ake nga korero o tenei tangata. I te matenga o ona uatua, i te kore kai mana, ka eke a Purene ki te kaupuke i a ia ano ro $\frac{1}{2}$ ona tau. He kino nga kai o te kaupuke, he kino nga heramana, i tukinotia ia, he maha nga marama heoi ano tona hoa hei whakamarie i a ia he ngeru. I mahi heramana tonuia a kaumatua noa tu ana ia hei mete. I a ia i Amerika ka tu ia hei mete mo tetahi kaupuke patu tohoro, i tae mai taua kaupuke ki Niu Tirenī patu tohoro ai ara ki Rangiura ki Ruapuke, ko te ingoa o to rotou kaupuke ko the Cachalot (Paamu-weera). I tae ia ki nga wahi katoa o te ao. I tetahi tau ka hoki mai ano ia ki Niu Tirenī, ko te "Rangitiki" te ingoa o te kaupuke. I to ratou kaupuke i Koputai (Port Chalmers) ka whakatahuritia ia ki te Whakapono, a e matauria ana a Purene e te ao katoa he tangata wkakapono. I a ia ano e heramana ana ka marena ia, kahore noa iho ana moni, heoi haere ana ki te moana ki te rapu orange mo tana wahine. Inaianei kua rangatira a Purene i runga i tana mahi hoko pukapuka. O tana pukapuka tuatahi 1,000,000 nga kape i hokona ki Amerika. Ahakoa kahore tenei tangata i tae

ki te kura, nui atu tona mohio ki te tubitubi, nui atu hoki te pai o tona reo. E ai ta Purene i puta mai tona matauranga i runga i tona kaha ki te korero i te Paipera i a ia ano i te moana.

Ko tetahi o nga wahi korero a Purene ki nga pakeha o Turanga nei mo te tohoro, nana matou nei i mohio ai ki nga korero huhua mo te pakake. Ki tana ki e 67 nga tu tohoro kei te ao, a ki tana whakaaro he wa ano i noho ai te tohoro i te whenua, no te mea ehara te tohoro i te ika engari he kararehe he penei ano me te tangata, e kore e ora ki te noho tonu i te wai ki te kore e puta ki te kahu o te wai nga ai. E pohehe ana te nuinga o te tangata he wai te puha o te tohoro, ehara i te wai engari he mamea i puta ake i roto i tona manawa. Ko tetahi mea ano e pohehe ana te tangata ko te nui o te korokoro o te tohoro, e mea ana ratou he iti noa e kore e horomia te mea nui ake i te aua, na konei i ki ai etahi pakeha kuare he tito nga korero o te horomanga o Hona e te tohoro. Kotahi ano te tohoro he iti noa te korokoro, ko te Kirinirana ara ko te raiti weera. I patai a Purene "I haaga ranei e te Atua te waha o te paamu-weera kia nui noa atu hei horo aua anake?" I kitea e ratou i roto i te kopu o tetahi paamu-weera i mate ki Rangiura (Stewart Island) he mango matawha 15 patu te roa. "Ki te taea e te tohoro te horomi te mango 15 patu te roa, ko Hona ia nei kia kore e taea te horomi?" Ko te merekara ehara i te mea ko te horomanga o Hona, engari ko tona orange i roto i te koopu o te tohoro mo nga ra e toru." Ki te haere te paamu-weera ka hamana tonu te waha, ka tautau te kauae o raro, ka pohehe te ika he ana no te moana, ka tomo ki roto rapu kai ai ma ratou, a, ko ratou ia hei kai ma te tohoro. Engari ehara tenei i te tikanga nui a te paamu-weera hei whangai i a ia, he tina pakupaku noa enei nana ko tana tino kai ia he ngarara ano no te moana (squid) he penei te ahua me te wheke, kei te papa o te moana tona kainga. Hei te hopukanga a te tohoro i te wheke ka rarapi te wheke ka timata te nonoke, hei te hemanawatanga o te tohoro ka piki ki runga riri ai. I mea a Purene he pakanga nui kei te take o te moana i nga haora katoa o te ao o te po. Kua kore e nui te patu tohoro i enei ra, i te iti rawa o te utu o te hinu, i heke ai te utu o te hinu tohoro, na te nui o te hinu whenua, heoi ano te tohoro e patua ana inaianei he raiti-weera, i patua ai mo nga iwi o te waha, ara, mo te weera-pono. Ko te utu o te weera-pono inaianei mo te tana kei runga ake i te £2,000. I mea ano a Purene ko tetahi he nui e pai ana ki Ingara-

ngi kei te tangohia e era atu iwi nga mahi kaupuke, e 35,000 o era atu iwi kei runga i nga kaupuke o Ingarangi e mahi ana. I te taenga mai o Purene ki te kareti ka powhiritia e nga tangata o te Kareti, tokorua o ratou i whaikorero. I mea a Henare Wepiha he mea whakamiharo rawa nga korero o Purene, tona pikinga ki tona turanga teitei, i piki ake nei ia i te korekore noa iho, he mea tenei hei whakakaha i te ngakau o te tamaiti Maori. I mea a Reweti Kohere, he korero pai rawa ki te Maori nga korero o Purene me nga korero o ana pukapuka, no te mea ko nga tupuna o te Maori he iwi rere moana. Kaore ano a Kapene Kuli kia whanau noa ki te ao, i te mea e matakua ana ano te pakeha kei ngaro te whenua i a ratou i te moana, kei tae ranei ki te mutunga mai o te ao ka taka o ratou kaupuke i te mea e penei ana ano te pakeha, kua pau ia te haere e te Maori te Moana-nui-a-Kiwa i runga i o ratou waka ririki, kua tae ia te Maori ki te pito o te ao whakataatare atu ai. I nui te whakamihia a Purene ki te powhiri a nga Maori i a ia, i ki ia katahi ano ia ka powhiritia e te Maori. He nui tona aroha ki nga iwi Maori, kaore ona whakaaro ki te kiri o te tangata. I a ia e patu tohoro ana he kanaka etahi o nga tangata o te kaupuke, mo nga mahi o te kaupuke i raro nga pakeha i nga kanaka. I te hokinga o nga kanaka ki to ratou moutere he nui to ratou tangi—i maringi te roimata i to ratou aroha tetahi ki tetahi.

HE MAORI MANAWANUI.

(NA PARONE TURELI.)

HE maha nga taitamariki Maori o Te Aute, me Hukareje, me o ratou hoa, i hui mai ki Te Rau Kareti, Gisborne, i te po o te mane oth Hurae ki te whakanui i te putanga o Hamiora Hei i te LL.B. I tona putanga i tenei, ka ahei ia te mahi i nga mahi katoa o tenei tuunga o te Roia.

Na te Rev. F. W. Chatterton nga kupu tuatahi ki a Hamiora Hei. I mea ia nui atu tona, me to te huihui whakamihia ki te putanga o Hamiora Hei. Katahi ia ka mohio he teka noa te tawai a te pakeha e ki nei kaore te manawanui, me te pumau ki te mahi i te Maori, ina, kua puta a Hamiora Hei i te LL.B., a e iwa nga tau i whai ai e ia tenei mea. Ko te manawanui me te pumau ki te mahi kei a Hamiora Hei. Na enei mea i

whiwhi ai ia ki tenei honore nui. I te mea kei a ia enei mea e rua kowai tatou ka mohio, tera pea ka tu mai ia he turanga tike-tike ke atu a nga ra e tu mai nei. Ko tona tumanako nui kia waiho a Hamiora Hei e nga taitamariki o te iwi Maori hei tauwira ki a ratou.

I muri i a Chatterton ko Paraire Tomoana. I mea ia he hoa kura nona a Hei i Te Aute. He tangata manawanui u hoki a Hei, apiti atu ki enei—he tangata kaore e whakaae kia raru i tetahi mea i whakaarohia e ia kia taea ra ano i a ia taua mea.

I muri i a Paraire Tomoana ka tu ko Te Reweti Kohere. Nui atu tona koa i te putanga o Hei i te LL.B. mehemea tonu tera koia kua puta. I kura tabi raua i Te Aute. A he maha nga tau i muri iho ka puta nei a a Hei i te LL.B. I tu ano a Rev. Te Mueera Tokoaitua raua ko Wi Paraire ki te whai kupu ki a Hei.

Te whakahoki a Hamiora Hei. Nui atu tona koa ki nga kupu whakanui mona. E toru nga mea nui kua pa ki a ia. (1) Ko tona ra whanautanga, na te tangata i whakanui. (2) Ko tona marenatanga. (3) Ko tona putanga i te LL.B. I mahara ia ma tona puta i tenei whakamatautau e ngawari noa ai tana mahi, no tona putanga nei ka uaua ke atu ia, ara ka rite ki ta te Karaipiture, "He maha i hoatu ki tetahi he maha ano hoki e tangohia mai i a ia. I Te Aute ia e kura ana. Mutu mai i reira, i te mea kua mate tona papa, ka haere mai ia ki Turanga nei rapa mahi ai mana. Kore rawa ia i whiwhi, whiwhi rawa atu i Nepia 15th mo te wiki. O tenei moni 10th e riro ana mo te whare nohoanga, tee mai ki a ia e 5/-, ko tenei rima hereni tona ora i te wiki. Muri mai ka whiwhi mahi ia i Hastings. I reira ka puta ia i te matriculation. Tona putanga, ka tono ia he Karahipi i te Kawanatanga, haere tonu atu ia ki te Kareti i Akarana. I a ia i reira ka puta he whangai ma te Atirikona Wiremu i a ia, kore ana ia i pai, koi kore ia e puta i te mahi roia ka moumou noa iho nga moni a te Atirikona. Ka mahue i a ia a Akarana ka haere penei mai ki Turanga nei. I whiwhi mahi ia i a te Rihini me te ako tonu e £2 te utu i te wiki. I muri mai ka aru ia ki te tari o Tione—Tiati Tione inaianei. Ko te utu mona e 30th. Ka moe wahine me tona ako tonu, hinga mai i nga whakamatautauranga—ako tonu ia. Inaianei kua puta ia i te LL.B., a e 9 tau i ako ai ia. Ko te utu mona inaianei e £3.

I tuhia enei kupu hei titiro ma tatou ma te iwi maori, ebara i te mea ma te moni anake

raua ko te tino matananga e whiwhi ai ki nga tuunga nunui o te Pakeha, engari ma te pamau me te manawanui. Ko Hamiora ehara i te tangata whai moni, tino matau ranei, engari na te manawanui me te pamau ki te mahi i puta ai ia i te L.L.B.

He maha nga ahuaureka, waiata, ping-pong, me eta atu ahuaureka a te pakeha. I muri o te hapa ka waiatanga te waiata mo te kungi, ka pakaru te hui.

HE ORANGA WHAKAUUA.

KI TE ETITA O TE PIPIWHARAUAO.

WHARAUAO tena koe e hoa tukua atu nga kupu torutoru nei hei miharo ma nga motu e rua nei mo tetahi tangata ko Ta Retireti te ingoa, he awhe kaibe no Maketu i haere mai tenei tangata i roto i nga ringaringa o te pirihimana i runga i ana mahi kikino, te hara i ainga ai ia ki te herea e te ture ne patu i tetahi Pirihimana o te Puke, ka kiia nei e te ture e rua tau mona e here ai. I te wa ka rite ia ki te hari atu ki Akarana, ko te wa tonu tena ona i oma ai tae tonu atu ki nga takiwa o Ngapuhi nei; e whai whaka- ana ia e te Pirihimana o nga takiwa o Ngapuhi nei i te marama Aperira. Kati i taea e ia te haere nga motu o te moana hoi ano te motu kaore i taea e ia te haere ko Ingarangi. He tangata haere tima, haere kaupuke, i oma ano ia i runga i te kaupuke i te taenga o te kaupuke ki Nepia i nga tau kua hui atu; kati kei a matau e noho ana i enei ra: kua puta ia i nga tau mona i herea ai i roto i te 15 o Mei 1906. He wahine tana kei Maketu, he matua ona. I puta mai te autai nei i roto i nga momo rangatira o Te Arawa. Kati kei te tangi taua tangata inaianei ki ana mahi kino i mahue ai tona hoa wahine me nga matua me te iwi. He nui to matou aroha ki tenei tangata i puta noa mai ki roto ia ngai maua, me te haere tabi mai raua ko te mate i runga i a ia, he mea huna nana tona tinana ki roto i nga mahi puhi o enei whenua na reira te pau ai i te mango noro tangata; aha- koa te kaha ki te whai kaore i kitea i roto i nga tau e rua i mau ai ki te here. Na te nui o te aroha o Ngapuhi ki a ia hei kuhu ki roto i ana pu kiore hei kuhu mo nga mea e tata ana te niho o te mango ki te kai tangata, na reira ka toe te maia nei i taua mate mona. Kati kua rite ia mo te tuku atu kia hoki atu ki tona kainga i tenei marama ia Hune.

E te iwi ahakoa tenei ora, kaore i pai; he ora whakauua tenei oranga. Te mibi mo tenei tangata ko te kaha ki te haere mai i ona waewae, ki Parengarenga—Haere i roto i te ngahere. Kai noa ake i te nikau hei oranga mona i te wehi kei puta ki nga kainga ka mau i te here. E wha marama i Rotorua ki Parengarenga i haere mai ai i ona waewae ki te kuhu haere i tona tinana kia kua ia e tae ki te kuru kohatu i Mautini. Kei te awlinatia tenei tangata e matau inaianei tae noa ki te wa e hoki atu ai ki tona kainga me tana wahine me ona matua. Kati kia ora tenei tangata mona i araia i roto i nga mate mona. Kia ora hoki te ture te kai hopu i te hara o te hunga hara.

Hei ano na to hoa aroha.

NA TUMINGI.

Ko Hare Matenga te tangata o Waiapu ka wha nga tau i noho ai i te ngahere, huna ai kei hopukia e te pirihiki. Kei tenei takiwa tonu e noho ana, inahoki e kitea ana ama patunga hipi. Ko te hara o tenei tangata he tahae hoihoi kati me i hopukia ki te herehere- kua puta noa mai ki waho, tena koa he whiu nui ke atu, he whiu roa te noho i te ngahere mate kai ai, ngaua ai e te matou noho wehi ai. He oranga uua rawa tenei. I ki tetahi tangata ko te take i nui ai te mahi o te tangata i te hara i iti ai i te pai, he mama no te hara, he pai. He tino whakaaoro tenei no te tangata, a, i penei ai te whakaaoro o te tangata he kuare he kore e ata whakaaoro. He mama ranei te mau ki te herehere, te huna i te nga- here, te whiua, te noho wehi hoki i tenei ao, a te wehi hoki iwa tu i te araroro o Ihowa? Kei te whakamatopatia te tangata e te Rewera kei kite o ratou kano- hi ka mohio he mea taumaha rawa atu te hara, taumaha atu i tenei ao, a, tino kino atu i tera ao. E te tangata e pohehe nei he pai ano te hara, ma te Wairua o te Atua o kano- hi e whakatuwhera kia kite ai koe i te kino o tenei mea o te hara. "Kaore he rangimarie ki te hunga kino, e ai ta Ihowa." ETITA.

Kua tu ko te tama tuarua a te Hetama, ko Tamati, hei mema mo Hokitika mo te tura- nga o tona matua.

I te marangai nui i te 15 o nga ra i ngaro a Turanga nei i te waipuke, he tini te kararehe i mate; e rua nga kaupuke i pakaru ko Aotea ki Waipiro, ko Sir Henry ki Ihi Keepa, me katoa nga tangata; i mate te kapene o te Aotea, tana wahine me ta raua tamati i tok- ono kua mahue paai.

RUA, POROPITI O TUHOE.

HAU mai ra nga rongo o te Poropiti o Tuhoe i ona wahi, puta mai ra te kupu e tao mai ana ki Turanga nei ki te whakahei i a Kingi Eruera, no te 24 o nga ra o Hune nei ka puta, me tana ope, ko tetahi wehenga no tetahi ra ake i tae mai ai. I runga ano te ope i te heiho ka timataria te karakia, i karakia tonu ki te huarahi. Ka mutu te karakia ka tuku ki raro o nga heiho, ka ahu mai ki etahi o ratou kua tao mai ra me te tangata whenua, ka tiroiro ano te tangata mo te poropiti, otira kaore pea ia e tika tenei mahi te tangi ma te poropiti ina a Rua i kore ai e tangi ki nga mate o roto o Turanga. I te turanga mai o te ope ki te tangi ka kitea atu te tokomaha o te rangatira o te karamatua moko, kotahi te tino karamatua rawa kua piko te tuara. I raro i a Rua nga rangatira o Tuhoe o Ngatiawa, a Te Hiri-nui Apanui, a Kereru, a Tupara, a Whakaunua, a Paore te Pakihi, a Te Porewa me etahi atu. I te tangata e kopikopiko ana ka karangatia kia wakawkatatia te huarahi mo te poropiti ka kitea atu hoki ratou ko ona kai tiaki ara pirihihana e haere mai ana, ko te poropiti tonu ki mua. Kahore a Rua i roa rawa, e 35 pea ona tau, ehara i te tangata toa te ahua ko ona kakahu he kakahu pakeha nei ano. Kahore rawa tetahi o tangata whenua i tu ki te whakatau i te manuhiri—ko te tokorua i tu atu no te Urewera ano, ko Eria raua ko te Hukunui. I whakahe a raua korero mo te tangata whenua mo te tutakitanga i te whare a tau noa te manuhiri ki te huarahi, otira ki ta raua whakaaro e haere tonu ana i runga i te tauira, kaore hoki a te Karaiti i manahokia e te tangata, a, he aha hoki ta te tangata whare e hanga ai mo te Atua, ko te rangi nei tona torona ko te whenua tona turanga waewae. I enei o ana tangata e korero ana kei te tiroiro tonu te poropiti, kei te titiro whakarunga, kei te titiro ki te takiwa o Turanga, ka titiro ka kata, ka korero atu ki etahi o ana pirihihana me te mea nei he mea kua kitea e ia.

I mahara matou na te ngutu noa i whakangako nga korero mo Rua, tana kiinga ko te Karaiti ia a hei te 25 o nga ra ka u a kingi Eruera ki Turanga, heoi i te tunga o te poropiti ki te korero whakamana katoatia ana korero a makere atu hoki. I tona turanga ki runga ka mahue atu tana matua ki muri ka whakatata mai ki te nuinga o te tangata. Ko tona tu ki te korero he pakeha kaore e huri te taha, heiti te reo. He maha nga korero a Rua. Ki tana ki ehara ia i te poropiti, engari he kai-whakatutuki. Tokorua tonu nga tino tangata kua puta mai ki te ao ko te Karaiti, a, ko ia—ko ia te Karaiti tuarua. He karere ano tona, he Hoani kai-iriiri, ara ko Te Kooti. E toru nga tau i whakaha-putia ai a te Karaiti, e toru ano hoki ona tau i whakaha-putia ai: e 40 nga tau o te Whanau a Iharaia i haere ai i te koraha, pera hoki me ia ka 40 ona tau. He tika ano a Wereta ma mo to ratou na wa, i te mea ka tao mai nei ia kua mutu katoa o ratou na mana. Kei te whare-pononga te iwi e noho ana, a he haere mai tana he whakaputa i a ratou i te whare-pononga, koia ta te poropiti i mea ra, "E kore koe e kii a muri ake nei. He mea whakarere; heoi ano kianga o te whenua, he ururua; no te mea ka karangatia koe, ko Hepetipa; to whenua ko Peura." I mea ano a Rua tokorua nga tamariki a Hura (Arama) ko Kaina raua ko Apera—ko Kaina te pakeha, ko Apera te Maori—e patu nei te pakeha i te Maori. Kia 14½ nga tau e mahi ana ia ka mutu. Kaore te ao katoa i te mohio i te maunutanga mai o Kingi Eruera i tona toronga, ko ia anake kei te mohio, no Hanuere nei ia i haere mai ai i Ingarangi a hei te Wenerai te 27 o nga ra o Hune ka u mai ki Turanga. Hei konei a Rua ka whakamau nga kanohi ki te moana, ko tana karangatanga. "Na, kua kite atu au i te ahi o tona tima kei te moana," katahi te tangata ka mohio koi ara tana e titiro ra ki te moana. Ko te ahi pea ia o te whare patu hipi o Turanga ka polichetia nei e Rua ko te pawa o tima o te kingi. Ko Ihowa tonu a te Kingi. Kei a ia nga kohatu hei hoatutanga ki te kingi hei utu mo Niu Tireni. Ko te Karaiti tonu ia, he mahi merakara ano hoki tana. Na te Karaiti te kupu, "Ki te tango tetahi ki taku e tono ai, e tango ana ia i a au; a

ki te tango tetahi i a au, e tango ana ki toku kai tonu mai." I te mea kahore nga tangata o Turanga i tango i a ia e tau te kanga ki runga ki a ratou. Hei konei ka rongu au ki tetahi kua whakapono ki a te Rua e karanga ana, "Ana ta koutou mareherehere." Ki te tifiro atu nui atu te pai o nga korero a Rua ki etahi tangata, hama ana tera te waha ki te whakarongo, ka whakato i ake te tangata ki nga korero a Rua ka riri ratou. Ka kore he korero ma Rua ka timata tana whakahua i nga Karaipiture. Ka roa e korero ana ka tu mai tana ope ki te waiata, ko "Pinpinetokura" te waiata tuatahi. Ka waiata ona hoa ka tu pakeha a Rua, ka pupuri ona ringa ki muri i tona tuara, kaore e waiata. No te paunga o ana korero ka ki ki te korero ia ka pau te waha haora e korero ana ia, rokohanga ka karanga atu nga tangata, "he pao, he pao." ko te mutunga tenei o te whaikorero tuatahi a te Mihaia o Tuhoe ki roto o Turanga, te whenua i matea nuitia ai e ia kia tuku ki a ia.

I ki a Rua ko te Karaiti ia engari kaore rawa i marama he huarahi atu mo te whakapono o te tangata, he a ano ko tana kupu anake, kahore hoki ana merekara, korawa kia kotahi. Ko wai hoki tenei tangata a Rua kia whakapono kau te tangata ki tana kupu? I mea a te Karaiti, "Ko wai o koutou hei whakaatu he hara toku" a kihai tetahi tangata i ahei te hamumu atu, tena ko Rua e mohiotia ana ona raruraru. Ki ta matou whakaaro he porangi a Rua, ki te kore he tangata tinihanga, he tangata kuare. Ko te mea pouri rawa ia, ko te mea whakamiharo, ko te tokomaha o nga tangata o Tuhoe o Ngatiawa i raru i a Rua, a, haere ana nga rangatira i te ara mau haere ai i tenei nanakia korero parau, kaore a Turanga i haerea i runga i nga mahi nunui hei tenei mahi tamariki, tenei mahi kohukohu ki te Atua ka tautotokona. I te korenga o te Kingi e puta mai i te 27 o Hune, ka nekehia te ra ki te 7 o Hurae me te tatari tonu ano te iwi, me te noho noa iho i waenga parae mate kai ai kaore hoki te tangata whenua e aro atu, e hoatu whare, e hoatu kai ranei. E kua ana e £200 nga moni a Tuhoe i pau i tenei haere e £70 i pau ki Turanga nei i te hokonga kau. Nui atu te matou whakamahi me te pakeha mo te kaha o nga ta-

ngata o Turanga nei ki te whakahawea ki tenei mahi e marama noa nei ki te tamariki he mahi tinihanga. I tino whakapono tonu pea a Tuhoe me Ngatiawa ko te Karaiti pu a Rua? Ko te Itanga-a-Hauri, ano tetahi iwi i tae mai ki Turanga nei ki te tatari ki te Mihaia, i raru ai enei na nga mahi rupahu a Timoti Maitai; ko Timoti hoki te kurere a Rua ki te Tai-rawhiti. I tae ano a Timoti ki Te Aute kura ai, a koia nei te hua o tona matauranga he hapa i nga mahi tinihanga korero parau.

E rua nga tino take i raru ai a Tuhoe me Ngatiawa, tuatahi he kuare no ratou, he noho tonu i roto i nga tikanga maori, kaore i kurangia; tuarua, he kore whakapono.

RAWEL.

HE tokomaha nga tangata kua rongu kua kite hoki i tenei tangata ia Rawel, he kai-kauwhau. Ki ta Rawel ki he Maori ia, otira he tokomaha nga tangata e mea ana e hura ia i te Maori. I marena a Rawel ki tetahi kotiro awhakaibe o te Waipouamu. He maha nga tau i kauwhau ai a Rawel, he huarahi moni mo te Hahi Maori e ai tana ki. I mea ia e whakatu kura ana ia ki Ngapuhi, kaore i tu he kura, kati kei era atu whenua a Rawel e kauwhau ana, kei nga wahi katoa o te ao. I kite matou i etahi korero mo Rawel me etahi whakahua. Ko nga whakahua e hura i te Maori engari no nga mangu-mangu ke o nga motu. Anei ano etahi korero mo Rawel no tetahi pepa o Amerika. Ko te roanga o tona ingoa ko Wherahiko Rawel, e kua ana ia he kai-kauwhau no te Hahi ruma. ki, kei Unaititi Teiti ia e kauwhau ana inaianei. I mea tana nupepa, "He korero whakamiharo rawa nga korero o Takuta Rawel. I a ia ka 12 ona tau kahore ia i mau kakahu i tona whenua, i te mea e mohio tonu ana ia. I muri mai ka whangia ia e tetahi wahine pakeha, ka tukua ki te kura. Inaianei ko ia tetahi o nga tangata o era whenua kua tae mai ki konei, he tino pai rawa ki te korero. Ko ona hoa ko ana tamaiti tonu ko Piwari raua ko Rae, he ketiro papu rawa."

NGA TANGI MO TE HETANA.

(NA PINE TAMAHORI.)

I TE tau 1897 ka haere a te Hetana ki Ingarangi ki te Tiupiri o te Kuini. I taua wa ka meinga ia e te Kuini hei mema mo te Kaunihera nui o Ingarangi. I homai ano ki a ia te tohu Naiti (Knight of the Grand Cross of St. Michael and St. George) ko tenei i whakakoretia e ia. I tona haerenga ano i te karaunatanga o Kingi Eruera VII, ka whakaaria mai ano tenei honore e te Kingi ki a ia, me te mea ano i a ia hei Rore, he oi whakakoretia ana e ia. Ko te Honore mema mo etahi taone i Ingarangi te mea i paingia e ia. Na te Kura nui o Kemureti i homai kia ia te tohu LL.D. Tera atu ano hoki e tahi tohu honore o Merika i homai kia te Hetana, me e tahi hoki o Niu Tirenī nei ano.

NGA WAEA TOHU AROHA.

KINGI ERUERA VII.

He nui te pouri i te rongonga i te mate nga o te pirimia o Niu Tirenī. Otia e kore ia e ngaro i roto o nga whakaaro o te mano, no te mea ko ia tonu te tahi o nga tino tangata i kaha ki te mahi painga mo te iwi; i kaha ano hoki ki te whakakotahi i te whakaro o te kingitanga.

KUINI AREHANARA.

Ki te whahine a te Hetana. He nui te pouri mo tenei mate nui kua pa nei kia koe, otia e manae tahi ana hoki a Ingarangi katoa mo Niu Tirenī.

NA TE PIRINIHA O WEIRI ME TONA HOA.

He nui to maua pouri ko toku hoa mo tenei mate pawhakarere kua pa nei kia koe ki te iwi hoki o Niu Tirenī. E kore e wareware i a maua tona aroha kia maua i a maua i Niu Tirenī.

NA REIRI RANAPARE.

He nui te aroha me te pouri o te ngakau mo tenei mate kua pa nei kia koe.

NA RORE NOTORA (KAWANA O AHITEREIRIA KATOA).

Ki te Kawana o Niu Tirenī.

Ka nui te pouri i toku rongonga i te mate o te Hetana. Kei te tangi a Ahitereiria katoa mo tenei mate nui ka pa nei kia koe ki te iwi katoa hoki o Niu Tirenī. Tukua atu toku ngakau aroha ki te hoa o te Hetana, ki tana whanau ano hiki.

NA TE KAI WHAKAHAERE O TIAMANI I AHITEREIRIA.

Ki te Kawana o Niu Tirenī.

He whaakatu i te tino pouri o toku ngakau

mo tenei mate nui kua pa nei ki to koroni, i te matenga o to pirimia nui.

NGA WAEA MAORI.

KI TE MINITA MAORI (Timi Kara). Na A. T. NGATA, M.H.R.

He nui te pouri mo te mate ka pa nei ki to tatou matua. He tohu aroha atu mo nga Maori o te Tai Rawhiti.

NO OPOTIKI TENEI.

Hoatu e te pirimia, te pa ticki o te pani me te rawakore.

NA AHURANGI—NGATINGAKOHERE.

Hoatu e te pirimia, e te kai awhina o te iwi Maori! Haere e to matou matua! Matou Ariki koe e manaki.

NA P. TAMAHO—RAWIRI.

He nui te pouri o te ngakau i te matenga o to tatou pirimia. Haere e te matua! Hei koha.

NA NGAPUHI, TE RARAWA ME TE AUPOURI.

Haere ra e te matua o te iwi Maori! Haere ki te wahi kei reira na to matu whaea aroha-nui a Kujini Wikitoria! Haere atu e te kotuku ferengatahi, e te ngahere-nui-a-Tane. Haere atu e te matua o te iwi Maori raua ko te iwi pakeha, waiho iho o te iwi e rua ki muri nei tangi ai. I enei ra kei te hoki te whakaro ki o haututanga i roto i nga marae maha o te iwi Maori puta noa ia Aotearoa raua ko te Waipounamu. Hoatu to matou aroha ki tona Pouaru me ana tamariki pani. Herepeti Rapihana me etahi atu tekaumatahi.

NA TARAU MARUMARU—TIAMANI O TE KAUNIHERA O KURAHAPPO.

Tena koutou e nga Minita o te Kawanatanga, e nga hoa o te taniwha kua puta atu nei i tona rua. Haere atu e te matua; e te tangata o te mana o te wahi; e te pa kaha, e te pa o te ora; e te tokotaranga o nga kupu a nga iwi o te ao.

NA NGATI KAHUNGUNU.

He nui te pouri o te ngakau mo to tatou matua kua riro atu nei i te ringa kaha o Aitua. Mau e hoatu to matou aroha ki tona hoa me ana tamariki i roto i te whare pouri. Ahakoa e hara i te tino matua ake otia na tona pai ka kimi te whakaro mo te tabi matua penci. He nui to pouri, ko to matou ia kaore i iti iho. Haere e te tangata nui; haere e te tangata kaha; e te pa turoa; e te arai whakaora. Haere ki te whetu marama o te ata, waiho matou i muri nei rapurapu ai i te mea e rite ana hei whai i o tapuae.

NA TE ARAWA.

He tohu aroha na te Arawa ki te pouaru me te whanau a te Hetana. Haere e te toka, e te kai awhina o te hunga i tahi taha i tahi taha ou! Haere e te kai hauu o to matou waka! Haere e te totara tiketike o te ngahere! Haere atu ra e te matua o te koeke o te tamariki.

NA TAKITIMU ME NGA HAPU O TE
TAI-RAWHITIKI A HOORO-TIONE, PIRIMIA,
RIIWIII.

E te Hoa, tena koe e noho mai na i roto i te whare pouri i te matenga o to tatou hoa aroha, o to tatou rangatira nui, o to matou matua atawhai, o te Hetana.

Whiti ana te manawa, oho ana te mauri, mamae ana te ngakau, i te taenga mai o te rongu kua mate ia, kua hinga whakarere ki runga ki te uma o te Moana-nui-a-Kiwa.

Haere, Haere atu ra, e te matua o te pani, o te pouaru, e te kai arahi o te hunga ngakau rahirahi, e te kai hauu o to waka o Aotearoa e manu kau nei, e te pukorero o nga murae nunui o te ao. I hari tahi koe me te hunga hari, i tangi tahi me te hunga tangi: i puritia tou ringa e nga kuingi, a i puritia e koe to te iti rawa. Haere. Haere ra, e te kia ruruku o nga rauawa o te motu, o te Kingitanga katoa, e te maru o te iwi Maori ka waiho pani nei, ko wai ka hua, ko wai ka tohu, hei mau kino pea ma nga matua huhua i muri nei; kua kopia tou mangai e te ringa kaha, e te ringa ohore o Mate, ko tou reo ia e tiro tonu mo ake tonu atu i roto i nga awaawa o enei motu, a puta noa te ao katoa, i roto i a au mahi nunui, i au mahi atawhai, i whakaotia e koe i a koe e ora ana. Ko enei hei pou whakamoharanga tuturu mou ki roto ki te ngakau o te tangata. He pono mou enei kupu "e aru ano a ratou mahi i a ratou," "ahakoa ia i mate, e korero tonu ana ia." Kahore e amuamutia tou matenga, waiho i ta te Kaha Rawa i pai ai.

E hoa hoatu to matou pouri pono ki te pouaru ratou ko tana whanau pani, nui rawa ia te mamae mo ratou. Waihotia iho ratou hei tamariki whangai ma te iwi, hei karanga-rangatanga i te ingoa wehi o to ratou matua. Ma te Atua ratou o te marie katoa e whakamarie—ratou me tatou katoa i roto i tenei aitia nui.

HAERE KI PAERAU! KI ERA TINI I
TE PO.

He mihi poroporoaki mo te matenga o

RIHIRI HONE HETANA,

Pirimia o Niu Tireni,

Na

Nga Iwi Maori o Aotearoa o Te Waipounamu.

Noho mai e Whae, koutou ko to whanau, koutou nga morehu, koutou te kirimate, noho mai i roto i te whare pouri, i te whare mate. E tangi ki to koutou mate! Awhi mataotao i a ia ka wehe na ia koutou, kua riro ki te po kua moe i te moengaroa.

Ina ra ia e takoto mai nei. Takoto mai e koro kia tangihia koe o e iwi Aue! Ka mau-te punga here o te waka nei. Ka ngaro koe te Kai-hautu. Te Kakakura o roto i te pokai, te Pahi o Aotearoa, te kara whakahirahira o Te Waipounamu, te mauri o te whenua, te mauri o te tangata, haere! haere ra! Haere atu e Pa! haere ki Paerau, takahia atu te one ki Haumu, hoatu ki era tini i te po! Waiho te iwi mana e mae noa!

Moe mai e Pa i runga i te atamira. Whakata i to mauihi. I kauria e koe te moana-nui-a-Kiwa, i roto i nga ngaru tuatea, i nga hau pukeri nui, e ngana ana ki nga iwi, ki nga moutere nei, ki to matua-iwi i tawahi kua kite, kia mahi i te tika. Na aitia koe i kapo ki waenga moana ina e tau nei to waka i te aia. Takoto i runga i o mahi ka paenga, waiho ake era hei pou whakamoharanga ki nga uri whakatupa. Ahakoa ngaro i to tinana, mau ana i to wairua kaha kua paoho i runga i nga tikanga, ka noho ora i roto whakakorikori ai.

E te iwi, whakararhia to tangi taakari mo te matua ka ngaro. Te pa whakora kua tahuri! te parepare o te iti o te rahi kua tau-pokina! te Rata whakamarumaru kua whati! He hingaanga totara i te wao-nui-a-Tane he matenga tino tangata; ngarus ana te whenua. Te whakaruru hau o te iwi ko wai ra hei mau i to iwi Maori i muri nei? E Pa, i te pa, kia mau mai te mahara!

Kaati ra e Whae! Hei konei koutou ko to whanau i te mea kua turia te marie o aitia. Ko o tatou ngakau hei urupa mana, ma te aroha e tieki i roto i nga tau mahi.

Hei konei ra!

I hainatia e Timi Kara, e nga mema Maori me nga rangatira tane, wahine 150 o nga motu e rua nei.

NGA MAORI I ARU I TE TINANA O
TE HETANA KI TE URUPA.

TAI TO KERAU.

Hone Heke, M.H.R.

Nepia Pomare

Huirua Tito

Were Kake

Ngapuhi.

TAI HAUAURU.

Takarangi Mete Kingi

Hori Kerei Paipai

Poma Haunui

Eruera Te Kahu

Ratana

Reene Maungaroa

Wiki Taitoko

Aitua Patapu

Ngakura Te Aohau

Whanganui.

Tutanuku

Wiremu Ngapaki

Tutange Waionui

Kopekopetaua

Rima W. Tamaiparea

Taranaki.

Tiwaha Turoa

Kinei Topia

N.
Tuwharetoa.

Ratana Ngabina

Te Hunga o te Rangi

Te Uta Ngabiwi

Tarua Marumarua

Ngatiapa.

Utiku Potaka

Wirihana Hunia

Hare Rakena Te Aweawe

A. Kapita Tabitangata

Ngati Huiti.
Mauapoko.
Rangitane.
N. Kauwhata

Heni Te Whiwhi

Raiha Waitohi

Ropata Te Ao

Wi Parata te Kakakura

Hani Kamu Te Hiko

Te Aohau Nikitini

Kipa Te Whatanui

Hema Te Ao

Karepa Kapokai

Rere Nikitini

N. Toa me
N. Raukawa.

Wi Tako

Karaitiana Te Tupe

Ngati Awa.

TAI-RAWHITI.

Neke Kapua

... Te Arawa.

Tuta Nihoniho

A T. Ngata

Arihia Ngata

Paratene Tataa

Ngatiporou
me Te Wha-
naua Apauni.

Arapeta Rangiuia

... Te Hanga Huiti.

Matenga Taihuka

Karaitiana Ruru

Te Kani Pere

Panapa Waihopi

Atiria Porotene

Otene Pitau

Rongowaaka-
aka me Te
Hangaama-
haki.

Rapihana Hawaikirangi

Reweti Karamaene

N. Kahungumu
Ki Te Wairoa.

Peni Te Mamairangi

Mebi te Ataihikoia

Pubara Hawaikirangi

Porokoru Manaena

Kurupo Tareha

Paraire Tomoana

Tangatake Hapuku

Rupuba Te Iianga

Ihaha Hutana

Pahira Kockoc

Tanguru Tuhua

N. Kahungu-
nu ki
Heretaunga.

Hohaia Te Hoata

Harawira Taikiba

Paara Pahi

Wiremu Parotene

Otene Toatoa

Te Miki Taranaki

N. Kahungu-
nu ki
Heretaunga.

Hori te Huki

Nireaha Tamaki

Hoani Rangita Kaiwaho

Hami Potangaroa

Maika Purakau

Nitiwa Heremaia

Pou Manihera

Te Angaanga

Horiania Kingi

Raukura Mahupuku

Arete Mahupuku

Te Wiwini Wiremu

Whenua Manihera

N. Kahungu-
nu ki
Wairarapa.

WAIPOUNAMU.

Tawe Parata, M.H.R.

Pani te Tau

Timoti Whina

Potawa

Taare Tikao

Hoani Maaka

Ngaitahu.

TE NEHUNGA.

I te ata tu ara i te hawhe pahi o te ono ka timata te haere a te Maori ki te whare paremata. Tae rawa ake ki te whitu kua ki te whare i te Maori. Tenei i te kuia nei i te koroua, i te tu pakeke me te tamariki, i reira katoa.

I te waru ka rongona atu te haruru tapuae e haere mai ana, ko te tupapaku tenei e amohia mai ana e te hoia ki te whare paremata, ko te pirimia tonu i mua me ona hoa mimita i muri atu, a i muri atu ko te whanau a te Hetana. I roto i te Araroa i roto iho i te ahua o Wikitoria ka waiho te kawhena. Tau-rawa te tupapaku ki raro ka tuwhera mai te tatau o te tahi pite o te araroa ka pa mai hoki to tangi me te aue a te Maori. Ka puta mai ratou i te ruma ka ahu mai ki te tupapaku, ko nga wahine i mua ko nga tane i muri ata. Ka hiki te tangi me te wiri o te rau raku, ka matakotaki hoki tenei te pakeha nei ki te tangi a te Maori. Tangi haere mai ana te ope ra ko nga wahine ano ko te iwi nana tana kai nga waha ki. Te taenga mai ki te taha o te tupapaki ka noho ki roto ki te poro tonu o te whare.

Ka tu mai hoki a Timi Kara ki te powhiri ki te whakatau i a ratou; ko ana kopu enei.

Kua to te ra, kua ngaro i te iwi tona kai whangai, kua hinga te totara titiketike o te ngahere. Haere mai takahia ona takahanga i tona wa i ora ai. Kaore he tirohio a te mate ki te ahua o te tangata. E rite ana te tangata ki te purehewa. Mate atu he tete-kura ara mai he tete-kura ke. I na tatou e mahi nei tenei ao mo te aha? he oi ano kia kapohia mai e te mate. I tona oranga i aroha ia kia koutou a i mahi painga mo koutou, a i na hoki koutou e tangi kia ia? Ka mutu ana kupu ka waiata tika e ia te tahi waiata maori, hukitia tonutia ake hoki e nga maori.

I muri iho ka tu mai e tahi o nga rangatira i reira ki te whakahoki. Te mutunga o nga kupu ka panuitia e Timi Kara i te roopakeha te tangi a te iwi Maori katoa mo te Hetana. I te iwa o nga i aora ka mutu te taha ki nga Maori, ka haere tangi atu ratou ki waho. He maha nga mea Maori i mahue iho ki te tupapaku.

I konei ka tuwhera te whare ki te mano o te tangata kia haere mai kia kite i te tupapaku. I te iwa i mua tata atu i te rua he rite tonu te haere a te tangata. E kia ana 3,500 nga tangata i haere i mua o te kawhena --ara 100 i te menete. I te rua ka timata te amo atu i te tupapaku i te whare paremata.

He kata purepo te mea mau, e ono nga hoihoi to ara e toru nga pea, he mea whakapaipai ra ano. Nga hoihoi o te taha mauwi he hoia i runga he hoia ano hoki i raro e arahi ana. Ko nga kai amo ko nga mema honore o te whare; i te taha mauwi ko te pirimia (Hall Jones) i mua me ona hoa toko rima; i te taha katau ko Timi Kara i mua me ona hoa e rima. I muri i enei ko te paki o te Kawana, whai atu hoki tona tini noa iho o te rangatira o ia wahanga o ia wahanga he mea ata whakariterite rawa, me te ropu Maori ano hoki i roto; muri rawa iho ko te mano, pokia te whenua. Kore he wahi i hupa i te tangata --te rori, te tiriti, a runga whare, a runga taupapa, me runga rakau kapi katoa i te tangata. Ka tae ki te whare karakia nui ka tu ka amohia atu te tupapaku ki roto. Ka mutu mai tenei wahi o te karakia, ka utaina ano ki runga ki te waka mau, katahi ano ka maro te haere ki te rua ka pa te waha Maori ki nga taringa o te mano, he rite tonu te titiro o te kanohi. hoi ko te wiri anake o te rau rakau e kitea ana. Ko te tangi whakamatunga tenei a nga Maori. Te taenga atu ki te keti e haere atu ai ki te rua ka riro na nga heramana o runga i tetahi o nga manua i te tupapaku i runga i te kata purepo iho i te mea tuatahi. Ka piki tenei, kei runga hoki i te hiwi te wahi he nehunga. Otirawa te wahi hei nehunga te karakia e te pihopa ka tahi ano ka timata te karakia nehū. Kei te taenga ki nga kupu. "He one nei ki te one-one, he pungarehu ki te pungarehu he nehū ki te nehū," he rite tonu te tohu tangata o te tangata, me te heke ano nga roimata. I konei ka huri te mano ka hoki ki te taone, kua tukua atu hoki te tupapaku ki te onzone.

I nga wahi katoa o te kingitanga o Ingarangi he pouri te mea nui mo te Hetana. I nga taone katoa o Niu Tireni, o Ahitereiria i tu he karakia mo te Hetana i te haora i nehū ai ia. Te tahi karakia nui i Rauana, i hui ai tona tini o nga tino rangatira o Ingarangi ki te whakanui i te nehunga o te Hetana; a i taua karakia a Rore Ranipare te kawana o Niu Tireni i hoki atu nei.

Ko enei kupu he mea tango mai i roto i nga nupepa pakeha, no konei ko nga kupu a nga Maori kua tubia nei e hana i te mea ko a ratou kupu ake engari he mea whahama ori mai i roto i te mea pakeha.

He oi ano

MARAMATAKA.
1906.
AKUHATA.

Ka 5 O Wharangi Ka 20 O Wharangi

1 W	
2 Th	
3 F	Nohopuku.
4 S	
5 S Ratapu 8 i muri i te Tokotoru.	
6 M	
7 Th	
8 W	
9 Th	
10 F	Nohopuku.
11 S	
12 S Ratapu 9 i muri i te Tokotoru.	
13 M	
14 Th	
15 W	
16 Th	
17 F	Nohopuku.
18 S	
19 S Ratapu 10 i muri i te Tokotoru.	
20 M	
21 Th	
22 W	
23 Th	Maitaaranga, Nohopuku.
24 F	Patoromu, Apotoro. Weakanga o Atanatin. Nohopuku.
25 S	
26 S Ratapu 11 i muri i te Tokotoru.	
27 M	
28 Th	
29 W	
30 Th	
31 F	Nohopuku.

AKUHATA. 1906.

UPOKO NO TE AFA.		UPOKO NO TE AHARA.	
1 W			
2 Th			
3 F			
4 S			
5 S	1 Whp. 29 y Rom. 5 ki 29	2 Whp. 1	Mat. 19 3-27
6 M			
7 Th			
8 W			
9 Th			
10 F			
11 S			
12 S	1 Kng. 10 ki Rom. 10 25	1 Kng. 11 ki 23 13	Mat. 22 41-
13 M			
14 Th			
15 W			
16 Th			
17 F			
18 S			
19 S	1 Kng. 12	1 Rom. 16	1 Kng. 13
20 M			Mat. 26 31-57
21 Th			
22 W			
23 Th			
24 F	Ken. 28 10-16	Kri. 4 18 nic	Tiu. 18 15
25 S			Mat. 28
26 M	1 Kng. 18	1 Kri. 7 ki 25	1 Kng. 19
27 Th			Mak. 1 21
28 W			
29 Th			
30 F			
31 S			

HE TURE TUTURU.

1. Kotahi putanga o Te Pipiwharaua te marama.
2. Ko te oranga mo te pepa e rima hereni (5/-) i te tau, me nooti o te Poutepeta me pane ransi, auakai te wahi he pane kingi hepene nga pane e tino hiahiaa ana
3. Ki te pau nga hereni a tetahi tangata tuku mai ai ka takai tana Pepa ki te awhi whero; e ruu nga putanga pena ka whakamutua te rere atu a ta Pepa.
4. E pai ana kia tukua mai nga korero o ia wahi o te wahi o te Motu, engari kei te Eritia te tikanga mo te pa i ana korero; kia marama te tuhituhi.
5. Me penoi te tuhi i waho o nga reta katoa:—
Ki Te Pipiwharaua,
Te Rau, Gisborne.

HE PANUI

Ki te tangata e hiahia ana ki te Rawiri ki te Himene: he nui noa atu nga pukapuka kei a au inaianei: ko te utu:—

He mea nui, kiri noa	... 2/6
He mea nui, kiri whero	... 3/-
He mea nui, kiri pai	... 4/-
He mea nui kiri pai rawa	... 5/6
He mea paku, kiri whero	... 1/6
He mea paku, kiri pai	... 2/6
He mea paku, kiri noa	... 1/-
He mea paku, kiri pai rawa	3/6
He Himene	... ... -/6

157 Ki te tono Himene nga Minuta ki a J. Upton, Aharana, ha iti iho te utu.

Maku e utu te Pane Kuini hei tuku atu nga pukapuka ki a koe.

Na H. W. WILLIAMS,

TE RAU, GISBORNE.

Ki te hiahiate tangata ki te Paipera, ki te Kawenata, me tono ki te BIBLE DEPOSITORY SUNDAY SCHOOL UNION, Auckland.

Paipera, 2/6, 3/6, 4/6, me te pane kingi 1/-

Kenata me nga ufoko whakamarama 2/6 3/- 4/6, me te pane kingi 3d.

Kawenata paku, me nga waiata 2/-, 2/6, 3/-, 3/6 /-, me te pane kingi 3d.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

12/- C. N. Bayertz; 10/- Bishop of Waipapu; 5/- Rev. F. H. Spencer.